

YASHIL IQTISODIYOTGA INVESTITSİYALAR VA O'ZBEKISTONNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHI

Ibragimov G'anijon G'ayratovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Innovatsion Menejment kafedrası,

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsenti.

ORCID: 0009-00008-7188-2609

g.ibragimov@tsue.uz

Fayzullayev Xushnodbek Xayrulla o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Menejment fakulteti talabasi

xushnodbekfayzullayev@gmail.com

+998 93 223 33 05

Annotatsiya. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotga investitsiyalarning mazmuni va ularning O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishidagi ahamiyati yoritiladi. Qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, yashil investitsiyalarni kengaytirish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, investitsiya, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, ekologik barqarorlik.

Bugungi kunda iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish muhim vazifaga aylanmoqda. An'anaviy ishlab chiqarish usullari energiya va suv sarfining yuqoriligi, chiqindilar hamda issiqxona gazlari miqdorining ortishi kabi

muammolarni yuzaga keltiradi. Shu sababli yashil iqtisodiyotga o'tish va ushbu jarayonga investitsiyalar jalb qilish davlatlar, jumladan, O'zbekiston uchun ham dolzarb hisoblanadi.

Yashil iqtisodiyot — iqtisodiy o'sishni tabiiy resurslardan samarali foydalanish, ekologik xavflarni kamaytirish va aholi farovonligini oshirish bilan uyg'unlashtiradigan rivojlanish modelidir. Bu modelga yo'naltirilgan investitsiyalar quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, suvdan foydalanish samaradorligini oshirish, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik transportni rivojlantirishni qamrab oladi. Bunday loyihalar yangi ish o'rinlarini yaratish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va iqtisodiyotning uzoq muddatli raqobatbardoshligini kuchaytirishga yordam beradi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. 2019-yilda tasdiqlangan 2019–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasi energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan .¹2022-yilda qabul qilingan qarorda ham 2022–2026-yillarga mo'ljallangan yashil iqtisodiyotga o'tish va “yashil” o'sishni ta'minlash chora-tadbirlari belgilangan . Ushbu hujjatlar yashil loyihalarni moliyalashtirish va ularni amalga oshirish uchun institutsional asos yaratadi.

Qayta tiklanuvchi energiya sohasidagi investitsiyalar O'zbekiston uchun ayniqsa muhim. Quyosh va shamol elektr stansiyalarini ishga tushirish elektr energiyasi ishlab chiqarish manbalarini diversifikatsiya qiladi hamda tabiiy gazga bo'lgan talabni kamaytirishga yordam beradi. ²Invest Uzbekistan

¹ <https://www.lex.uz/uz/acts/-4539502>

² <https://invest.gov.uz/en/guide/explore/8>

ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda quyosh va shamol elektr stansiyalarida ishlab chiqarilgan elektr energiyasi hajmi 5 milliard kilovatt-soatdan oshgan va 42 ta yangi energetika obyekti ishga tushirilgan. Bu ko'rsatkichlar sohada investitsion faollik ortayotganini ko'rsatadi.

Yashil investitsiyalar nafaqat energetika, balki sanoat, qishloq xo'jaligi va infratuzilma uchun ham ahamiyatli. Masalan, korxonalarda energiya tejamkor uskunalarni o'rnatish mahsulot tannarxini pasaytirishi mumkin. Qishloq xo'jaligida suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalaridan foydalanish suv tanqisligi xavfini kamaytiradi. Shahar infratuzilmasida jamoat transportini modernizatsiya qilish va binolarning energiya samaradorligini oshirish ekologik yuklamani kamaytiradi.

Biroq yashil iqtisodiyot loyihalarini kengaytirishda ayrim muammolar mavjud. Ular qatoriga dastlabki investitsiya xarajatlarining yuqoriligi, uzoq muddatli va arzon moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi, zamonaviy texnologiyalar va malakali mutaxassislarga bo'lgan ehtiyoj kiradi. ³Jahon banki tahliliga ko'ra, iqlim o'zgarishiga moslashish bo'yicha yetarli choralar ko'rilmasa, 2050-yilga kelib O'zbekiston iqtisodiyoti ehtimoliy darajaga nisbatan 10 foizga kichik bo'lishi mumkin. Bu iqlim xavflarini kamaytirish va yashil investitsiyalarni ko'paytirishning iqtisodiy ahamiyatini ko'rsatadi.

Yashil investitsiyalar samaradorligini oshirish uchun, birinchidan, xususiylar investorlar uchun barqaror va tushunarli tartib-qoidalarini ta'minlash zarur. Ikkinchidan, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirib, imtiyozli kreditlar va yashil moliyalashtirish vositalaridan foydalanish lozim. Uchinchidan, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etayotgan korxonalarga rag'batlar berish, suvni tejash va chiqindilarni qayta ishlash loyihalarini

³ 3. <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/ccdr>

qo'llab-quvvatlash muhim. Shuningdek, loyihalarning ekologik va iqtisodiy natijalarini muntazam baholab borish kerak.

Yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalarning natijadorligi, avvalo, moliyaviy mablag'larning qaysi yo'nalishlarga va qanday shartlarda taqsimlanishiga bog'liq. Shu jihatdan yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bank kreditlari, xalqaro moliya institutlarining mablag'lari, davlat-xususiy sheriklik loyihalari hamda yashil obligatsiyalar ekologik ahamiyatga ega tashabbuslarni amalga oshirish uchun qo'shimcha manba bo'lishi mumkin. Bunday vositalardan foydalanishda loyiha iqtisodiy samarasi bilan birga uning atrof-muhitga ta'siri ham baholanishi lozim. Mablag'larning aniq maqsadga yo'naltirilishi investorlar ishonchini oshiradi va uzoq muddatli loyihalarni rejalashtirish imkonini kengaytiradi.

Yana bir muhim yo'nalish — ishlab chiqarishda aylanma iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishdir. Ushbu yondashuv xomashyo va materiallardan imkon qadar samarali foydalanish, mahsulotning xizmat muddatini uzaytirish, chiqindilarni qayta ishlash va qayta foydalanishga asoslanadi. Masalan, sanoat korxonalarida ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan ayrim chiqindilarni ikkilamchi xomashyo sifatida ishlatish resurslarga bo'lgan ehtiyojni kamaytirishi mumkin. Qishloq xo'jaligida esa organik chiqindilarni qayta ishlash, suvni qayta foydalanish va tomchilatib sug'orish kabi yechimlar xarajatlarni qisqartirish bilan birga tabiiy resurslarni muhofaza qilishga xizmat qiladi. Bunday loyihalarga investitsiya kiritish iqtisodiy va ekologik maqsadlarni birgalikda amalga oshirishga yordam beradi.

Yashil investitsiyalarni kengaytirishda inson kapitali va innovatsiyalarning o'рни ham katta. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish uchun muhandislar, energetiklar, ekologlar va moliya mutaxassislarining tegishli bilim hamda ko'nikmalari zarur. Shu sababli oliy ta'lim muassasalari,

ilmiy markazlar va xususiy korxonalar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, amaliy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va mutaxassislarni qayta tayyorlash muhim hisoblanadi. Bundan tashqari, korxonalarda energiya va suv sarfini muntazam o'lchash, ekologik ko'rsatkichlarni ochiq e'lon qilish hamda investitsiya loyihalarining natijalarini taqqoslab borish boshqaruv qarorlarining sifatini yaxshilaydi. Demak, yashil iqtisodiyotga o'tish faqat yangi obyektlar qurish bilan cheklanmay, texnologik yangilanish, malakali kadrlar va mas'uliyatli boshqaruvni ham talab etadi.

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalar O'zbekistonning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash, energiya va suv resurslaridan samarali foydalanish hamda ekologik xavflarni kamaytirishda muhim o'rin tutadi. Qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va resurs tejankor texnologiyalarni rivojlantirish iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois davlat, xususiy sektor va xalqaro moliya institutlari hamkorligini kuchaytirish yashil rivojlanishning asosiy shartlaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. <https://www.lex.uz/uz/acts/-4539502>
2. World Bank. Uzbekistan Country Climate and Development Report. <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/ccdr>
3. Invest Uzbekistan. Energy sector information. <https://invest.gov.uz/en/guide/explore/8>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori. <https://www.lex.uz/uz/acts/-6303230>